

Die liefde-vir-die-eie neem in die geskiedenis altyd gestalte aan as nasionalisme. Die gemeenskap van die Woordgelowiges heet Christelik. Die ideologie, om goddelike gesag aan sy credo te gee, verbind graag Christelik met 'n koppelteken aan sy nasionalisme.

In die Israel van God, geroep deur en gebou op die *Logos* van God, het nasionalisme wel nie opgehou om te wees nie, maar dit het sy bepalende krag en sy uitsluitende geldigheid verloor. Wie dit op 'n gelyke vlak van bepaling en geldigheid wil plaas met die Christendom, bedryf *ideologia* en soms selfs meer: *eidololatria*.

Die *Logos* predik, leef en is *geregtigheid*. Elke ideologie wat die geskiedenis tot sover opgelewer het, is, predik en leef solank as hy duur, eiegeregtigheid. Eiegeregtigheid is nie die direk teenoorgestelde van geregtigheid nie, dis darem nie ongeregtigheid nie; intendeel dit is 'n soort van geregtigheid, een wat van koers verander het en in sy eie baan gegaan het soos 'n sateliet wat amok maak. Dit het Jesus geweet. Die Bergrede plaas daarom nie eenkeer geregtigheid teenoor ongeregtigheid nie, maar konsekwent die geregtigheid teenoor die eiegeregtigheid.

Die Woord red sy gelowiges van die dood (Joh. 8:51; 5:24; 11:25). Die geskiedenis self is getuie dat die ideologie sy gelowiges en sy teenstanders gelykelyk aan die dood oorlewer.

Omdat die ideologie van 'n *à priori* uitgaan, sigself tot 'n finale en afdoende gesag verhef, sluit dit onontkombaar die Woord as hoogste gesag af. Dit gebruik nog wel die Woord maar dan met allegoriese uitleg om die eie program en die eiesoortigheid te dien. Daarmee trek tot dusver elke ideologie 'n kombers oor die hemel en plaas 'n plafon tussen die hoorder van die Woord en God wat die Woord spreek. Daarom nog hierdie verskil tussen Woord en skynwoord: Omdat die Woord liefde en genade en waarheid is, openbaar dit God; die ideologie verberg God.

Hierdie stelling is nie vergesog nie. In die praktyk van die afgelope dertig jare het elkeen van die ideologieë die Christus van die Woord nog gereeld verban. Die Christus van die Woord kon, omdat Hy Jood was, onder die rasse-ideologie van die Naziïsme in sy eie Kerk en in die fakulteite van Christelike Teologie nie inkom nie. Die Woord daarenteen nooi Christus altyd in: Kyk, Ek staan by die deur en Ek klop. As iemand my stem hoor en die deur oopmaak, sal Ek ingaan na hom toe en saam met hom maaltyd hou en hy met My".

A. S. GFYSER.

DIE BENAMING „KIND VAN DIE LAND” IN DIE OU TESTAMENT

Die woord 'èzrāḥ, in die Afrikaanse Bybelvertaling meestal weergegee deur die omskrywing „kind van die land” of „wat in die land gebore is” kom slegs sestien keer voor in die Ou Testament as Psalm 37:35, waarvan die lesing twyfelagtig¹⁾ is buite rekening gelaat word. Die verspreiding van die gebruik van die begrip 'èzrāḥ binne die Bybelboeke is opvallend; die veelvuldigste kom dit voor in Levitikus, nie minder as 7 keer nie n.l. in 16:29, 17:15, 18:26, 19:34, 23:42, 24:16, 24:22. Ses van hierdie sewe gevalle staan in wat gewoonlik genoem word die Heiligheidswet, Lev. 17–26. Driemaal word die benaming gebruik in Exodus en wel aldrie kere in Cap. 12 nl. in vss. 19, 48, 49. In Numeri kom dit viermaal voor, drie van die vier gevalle is in Cap. 15. Eenkeer verskyn dit in Josua 8:33 en eenmaal in Esegïel 47:22. Die gebruik van die benaming 'èzrāḥ is dus in hoofsaak beperk tot drie van die boeke van die Tora, Exodus, Levitikus en Numeri en dan nog wel tot sekere strata van die Pentateuch die Priesterkodeks, die Heiligheidswet en daarby dan Esegïel wat sterk ooreenkoms vertoon met P. Op die verwantskap tussen die Heiligheidswet met die profeet uit die ballingskap asook met die Priesterkodeks is meermale gewys²⁾ en die gevolgtrekking lê voor die hand dat die uitdrukking 'èzrāḥ 'n bepaald priesterlike benaming is afkomstig uit dieselfde gedagteklimaat³⁾. In vyftien van die sestien voorkomende gevalle word die 'èzrāḥ genoem saam met sy komplement die gēr, die vreemdeling; net in Lev. 23:42 word die gēr nie direk daarmee verbind nie. Tussen die plekke waar die benaming aangewend word bestaan daar ook weer 'n onderlinge verband, so bv. in Ex. 12 waar gehandel word oor die instelling van die Paasfees, waar die benaming driekeer verskyn in vs. 19, 48 en 49 en in Num 9, waar in vs. 14 die 'èzrāḥ genoem word, word gehandel oor die viering ook van die Paasfees in die woestyn Sinai in die tweede jaar nadat Israel uitgetrek het uit Egipte.

Die uitdrukking 'èzrāḥ word in die Griekse vertaling meestal weergegee deur autochtōn maar in vier van die sestien gevalle met enchōrios nl. in Ex. 12:49, Lev. 18:26, 24:22 en Num. 15:29.

Gesenius-Buhl lei die begrip 'èzrāḥ af van die stam zrh. II en vertaal dit met Eingeborener, Landekind; Brown, Driver en Briggs van 'n stam zrh en gee as betekenis: a native (one arising from the soil) free tribesman, wat dan ontwikkel tot: a native Israelite, meestal kollektief gebruik, Köhler eweens van 'n stam zrh, wat dan verklaar „Gegensatz immer gēr der Nichteinheimische”, dus die een wat in die land gebore is, die inboor-

¹⁾ cf. BHK app.crit. asook die LXX-lesing en verder.
H. J. Kraus, Psalmen in Biblischer Kommentar, 1958, p. 287.
Hans Schmidt, Die Psalmen, HAT, 1934, p. 70.

²⁾ Otto Eissfeldt, Einleitung in das Alte Testament², 1956 p. 285.
Curt Kuhl, Die Entstehung des Alten Testaments, 1953, p. 105.
Robert H. Pfeiffer, Introduction to the Old Testament, 1953, p. 241v.

³⁾ cf. A. Bertholet, Die Stellung der Israeliten und der Juden zu den Fremden, 1896, p. 110 en 160, gēr en 'zrag “ist eine beliebte Nebeneinanderstellung in P.”

ling, so in Ex. 12:19 en 48 en Num. 9:14, terwyl in die ander plekke die 'èzrāḥ „der (am Ort, im Stamm) Einheimische, Vollbürger” is, „native of the place, citizen possessing the full civic rights.” Ook Bertholet⁴⁾ verklaar die 'èzrāḥ „ist der im Lande Geborene, Autochtone, den der Ger bei seiner Ankunfsvorfindet”. Die getuienis blyk eensluidend te wees dat die 'èzrāḥ die een is wat in die land gebore is, die ingeborene of die inboorling, die een wat volle burgerreg het in die land en dan verder die volbloed-Israeliet in teenstelling met die vreemdeling, die gēr.

Kom ons by die verskillende tekste waarin die woord 'èzrāḥ verskyn dan stoot ons dikwels op vreemde gevolgtrekkings. So lees ons in Ex. 12:19 as volg: Sewe dae lank mag suurdeeg nie gevind word in julle huise nie, want elkeen wat iets gesuurds eet, daardie persoon moet uitgeroei word uit die vergadering van Israel of hy vreemdeling en of hy 'èzrāḥ (baggēr ub^é 'èzrāḥ) van die land is. Die veronderstelde historiese situasie is dat Israel in Egipte is, wat egter weerspreek word deur die onderskeiding tussen ger en 'èzrāḥ. Want in Lev. 19:34 val Israel onder die kategorie gērim (vreemdelinge) in Egipte, alhoewel hulle in die land daar gebore is. Die eintlike 'èzrāḥ is in Egipte die Egiptenaar. Dit is duidelik dat die uitspraak hier reeds rekening hou met die vestiging in Kanaän. Der Gegensatz von Fremdlinge und Einheimischen konnte sich erst ausbilden, als Israel in Palästina als Herr auf eignem Grund und Boden sass⁵⁾. Hierdie anachronisme blyk ewe-eens uit vs. 17 waar daar staan—want op daardie selfde dag het ek julle leërs uit Egipteland uitgelei. Die perfectum hōsē' ti word deur die LXX weggewerk wat met die futurum exaxō weergegee word. Eers in vs. 37 word verhaal van die uittrek uit Egipte mee begin. Die preposisie b^é by gēr en 'èzrāḥ „dient zur Specification des vorangehen kl⁶⁾”.

Ook in Ex. 12:48, 49 veronderstel reeds die vestiging in Kanaän. Daar staan: As 'n vreemdeling (gēr) by jou vertoef en hy pasga vir Jahwe wil vier, sal al wat manlik is wat aan hom behoort besny word en dan mag hy nader om te vier, hy sal wees soos die 'èzrāḥ van die land. Geen onbesnedene mag daarvan eet nie. Een wet sal geld vir die 'èzrāḥ en vir die vreemdeling wat vertoef in jou midde. In die perikoop 43–51 word gehandel oor die deelnemers aan die pasga en die plek en wyse van viering. Omdat die pasga voor alles geld as religieuse gemeenskapsmaal is daarvan uitgesluit die uitlander, bèn nēkar, die volks- en landvreemde, wat 'n ander god vereer, en ook die vir geld gekoopte slaaf voor die besnydenis (in teenstelling met die in die huis gebore slaaf), lg. behoort by Israel, het die besnydenis ondergaan en vorm so deel van die kultusgemeenskap en neem deel aan die pasga. Verder is uitgesluit die tōšāb en die šākīr, die bywoner en die dagloner. Die gēr kry deel

⁴⁾ Die Stellung . . . p. 160.

⁵⁾ G. Beer en K. Gallig, Exodus, HAT, 1939 p. 67. cf. B. Baentsch, Exodus in HKAT, 1903, p. 99.

⁶⁾ Baentsch . . . p. 99. cf. Gesenius Kautzsch, Hebrew Grammar, 1910, par. 119i en C. Brockelmann, Hebraische Syntax, 1956, par. 106g.

aan die pasga na die besnydenis ondergaan te hê, en vorm so dan met die manlikbesnedenes wat aan hom behoort, 'n eie grootheid binne die Israelitiese kultusgemeenskap. Die so verworwe religieuse gemeenskap deur die verbondsteken van die besnydenis deurkruis die volks- of ras-teenstelling. Die religieuse binding is sterker as die band van bloed. Opvallend is dit dat die besnede gēr met sy familie as afsonderlike familie-identiteit geld en nie deel vorm van die gesin van die heer in wie se diens hy staan nie. Burgerlik mag hy agterstaan by die Israeliet van geboorte maar godsdienstig-kulties word hy gelykgestel met die 'èzrāḥ, die in die land geborene. Hierdie gelykwaardigheid van gēr en 'èzrāḥ ten opsigte van die pasga word dan in vs. 49 tot algemeen geldende voorskrif verhef nl. een wet sal geld vir die 'èzrāḥ en vir die gēr⁷⁾). Binne die kring van die heilige gemeente word geen vreemde elemente geduld nie.

Ook in Lev. 16:29, die enigste teks in Lev. buite die Heiligheidswet, word enerlei voorskrif gegee vir die 'èzrāḥ en die gēr. Dit lui: En (dit) sal vir julle wees tot 'n ewigdurende insetting; in die sewende maand op die tiende van die maand moet julle julle verootmoedig en geen werk doen nie, die 'èzrāḥ en die vreemdeling wat in julle midde vertoef. Hierdie vers vorm die aanvang van die passage 29–34a, cf. hierby Lev. 23:26, waar die bepalinge gegee word vir die Groot Versoendag. Beide die ingeborene en die vreemdeling word die vastegebod en die werkverbod op die dag opgelê. Om slegs die werkverbod te laat slaan op die vreemdeling en vir die 'èzrāḥ beide van krag te maak⁸⁾ skyn 'n willekeurige interpretasie te wees en in stryd met die opvatting van die Priesterkodeks—Een wet vir 'èzrāḥ en gēr.

Binne die Heiligheidswet word die naam 'èzrāḥ ses keer gebruik, vyfkeer saam met sy komplement gēr en in Lev. 23:42 daarsonder. Die eerste keer kom dit voor in die bepalinge in Lev. 17. Daar staan in vs. 15—Elkeen wat 'n dooie of verskeurde dier eet, bā' èzrāḥ ūbaggēr, moet sy klere was en hom bad in water; onrein sal hy wees tot die aand en dan rein. Eweas in Ex. 12:19 staan hier die spesifiserende preposisie bē. Die motivering van hierdie bepaling vind ons in Deut. 14:21 waar staan: Julle mag geen dooie dier eet nie, aan die vreemdeling, gēr, wat in jou poorte is kan jy dit gee dat hy dit eet of jy kan dit aan die uitlander verkoop, want 'n heilige volk is jy vir Jahwe, jou God. Nou verwant hieraan is die voorskrif in die Bondsboek Ex. 22:30 (AV. vs. 31)—Heilige mense moet julle wees vir my en vleis wat in die veld verskeur is mag julle nie eet nie, vir die honde moet julle dit gooi. Binne hierdie voorskrifte kan ons 'n bepaalde ontwikkelingslyn waar neem. In die Bondsboek word menslike verbruik geheel verbied; in Deut, word reeds rekening gehou met die aanwesigheid van gērīm onder Israel, dog in godsdienstig-kultiese opsig is die gēr nog verskillend van die Israeliet, terwyl in Lev. 17:15 eweas in Ex. 12:49 die verpligtinge van die gēr en die 'èzrāḥ eners is.

⁷⁾ cf. Bertholet, Die Stellung . . . p. 167.

⁸⁾ cf. Alfred Bertholet, Leviticus in KHCAT, 1901, p. 56.

Die skenking van die n^ébēlā aan die gēr word in Deut. aanbeveel as daad van barmhartigheid. Tog het ons in Lev. 17:15 nie 'n toelating tot die eet van 'n dooie dier te sien nie, dog veeleer dat reiniging na die vergryp maklik versoenbaar is en hiervan sou die arme gebruik kon maak cf. Ex. 21:34. Vir die priester is die verbod absoluut, Lev. 22:8.

In die paranetiese slot van Cap. 18 tref ons weer die teenstelling gēr en 'èzrāh aan. Daar staan: Maar julle, julle moet onderhou my insettinge en verordeninge, en nie een van hierdie gruwels doen nie, die 'èzrāh en die gēr wat in julle midde vertoef. In Cap. 19 word 'n verskeidenheid van sedelik-religieuse voorskrifte gegee; in vs. 33 lees ons: En as 'n vreemdeling by jou in julle land vertoef, mag jy hom nie onderdruk nie; soos die 'èzrāh onder julle moet die vreemdeling wat by julle vertoef vir julle wees. Jy moet hom liefhê soos jouself, want vreemdelinge was julle in Egipteland, ek is Jahwe, julle God. Die sosiale beskerming wat die èzrāh geniet word hier uitgebrei tot die vreemdeling. Die motivering is dieselfde as wat ons aantref in Ex. 22:20 (AV. vs. 21), 23:9, Deut. 10:19—Israel was ook vreemdelinge in Egipteland.

In Lev. 23:42, 43 word gehandel oor die deelnemers aan die Loofhuttefees. Daar lees ons: In loofhutte moet julle woon sewe dae lank, kol ha 'èzrāh b^éjiśrā'ēl moet woon in loofhutte sodat julle geslagte weet dat ek die Israeliete in loofhutte laat woon het, toe ek hulle uit Egipteland uitgelei het. Ek is Jahwe julle God. In hierdie vers word die gērīm nie genoem nie en skyn uitgesluit te wees van die fees. Die afleiding wat vermoedelik gemaak moet word is dat die 'èzrāh omdat hy grondbesitter is, die materiaal vir die vervaardiging van die hut beskikbaar het. Wat verder opval is dit dat tot nadere kwalifisering van die 'èzrāh daar staan b^éjiśrā'ēl. Deut. 16:14, 31:12 en Sag. 14:16–19 is deelname deur die gēr wel moontlik. Bertholet⁹⁾ vermoed dat gēr uitgeval het uit die teks.

Nog tweemaal word in die Heiligheidswet gewaag van ingeborene en vreemdeling. In Lev. 24:16 staan: Wie die naam van Jahwe laster moet sekerlik gedood word, seer seker moet die hele vergadering hom stenis, kaggēr kā 'èzrāh, as hy die naam laster sal gedood word. En in 24:22 -Een reg moet daar wees vir julle, kaggēr, kā 'èzrāh sal wees. Ek is Jahwe, julle God. Die verbod tot lastering van die naam van Jahwe word ook uitgebrei tot die vreemdeling en in vs. 22 word weer as algemeen geldend, eenselfde reg voorgeskryf vir beide kategorieë.

In Numeri tref ons die benaming driekeer aan. In 9:14 staan: As by julle 'n vreemdeling vertoef, wat pasga vir Jahwe wil vier, volgens die insetting van die pasga en sy reg moet hy dit vier. Een insetting sal daar wees vir julle en vir die vreemdeling en vir die 'èzrāh van die land.

Wat hier in die besonder opval is die indeling in drie klasse nl. Israel as gehele volk, die vreemdeling en die 'èzrāh van die land, lākēm w^élaggēr ul^é 'èzrāh. cf. Ex. 12:48v.

⁹⁾ Bertholet, Die Stellung . . . p. 172, asook Bertholet Leviticus p. 83.

In Num. 15 word die 'èzrah driemaal genoem. In 15:13 staan daar -Elke 'èzrāḥ sal aldus handel as hy 'n vuuroffer aanbied tot 'n lieflike reuk vir Jahwe. Nou word reeds vanaf vs. 3 uitvoerige voorskrifte gegee wat die Israeliete moet doen by die bereiding van 'n vuuroffer vir Jahwe: in vs. 13 word gesê dat die 'èzrāḥ net so sal handel en in vs. 14 die gēr ook moet doen soos wat Israel doen.

In Num. 15:29, 30 lees ons: Die 'èzrāḥ¹⁰⁾ onder die Israeliete en vir die vreemdeling wat vertoef in julle midde, een wet sal geld vir julle by die doen van 'n onopsetlike sonde. Die persoon wat iets moedswilligs doen min ha 'èzrāḥ ûmin haggēr, hy smaad Jahwe en daardie persoon moet uitgeroei word uit die midde van sy volk. In die perikoop 22-31 word gehandel oor die versoening van onopsetlike vergrype, eers die geval van die vergadering as geheel, daarna die geval van die enkeling vs. 27 en in vs. 29, 30 is weer sprake van die 'èzrāḥ en die gēr.

In Josua word slegs in 8:33 gerep van die ingeborene. Daar staan: Geheel Israel en sy oudstes, die opsieners en sy registers het weerskante van die ark gestaan, teenoor die Levitiese priesters wat die verbondsark van Jahwe gedra het, kaggēr kā 'èzrāḥ, die een helfte aan die kant van die berg Gerisim en die ander helfte aan die kant van die berg Ebal, net soos Moses die kneg van Jahwe beveel het om die volk Israel vooraf te seën. Hoedat die opstelling van die volk plaasvind is nie duidelik nie Blykens die eerste gedeelte van die passage staan die volk links en regs van die ark op die berg Ebal, vs. 32. Verderaan in die perikoop staan die een helfte aan die kant van die berg Gerisim en die ander helfte aan die kant van die berg Ebal. Daar, saam met die volk, vind 'èzrāḥ en gēr plek. De Groot¹¹⁾ merk by vs. 33 op dat „het stuk in dezen vorm niet uit den tijd van Jozua kan dateeren. Dat blijkt trouwens ook uit de uitdrukking „zoo vreemdelingen als burgers in vs. 33, want in Jozua's dagen konden de Israelieten zich moeilijk burgers noemen.”

Nog een plek word die 'èzrāḥ genoem. In Esegïel 47:22 lees ons: En julle moet dit as erfenis laat toeval aan julle en aan die vreemdelinge wat in julle midde vertoef, wat onder julle kinders verwek het; hulle sal vir julle wees k^é 'èzrāḥ onder die Israeliete; saam met julle moet hulle 'n erfdeel kry onder die stamme van Israel.

Die verbyf in die land van Babel het die sosiale onderskeid tussen gebore Israeliete en vreemdelinge op die agtergrond gedring. In die vreemde land Es. 20:38 was beide groepe vreemdelinge. Wat tot dusver skeiding gemaak het val nou weg. By die verdeling van die land in die tyd van herstel sal die gërim ook grondbesitters wees. Tog sou ons moet aanneem dat die gërim wat Esegïel in die oog het besnede is, dus deel vorm van die kultusgemeenskap om so deel te kan kry aan die burgerlik-sosiale voorregte. Sonder die besnydenis sou hulle geen deel kan hê aan Israel nie.

¹⁰⁾ Casus pendens cf. Gesenius Kautzsch, Hebrew Grammar, par. 143c.

¹¹⁾ Joh. de Groot, Jozua, Tu. 1931, p. 99.

Uit die gegewe oorsig van die tekste waarin die benaming 'èzrāḥ voorkom blyk dit dat dit veral die priesterskrywer is wat hom hiervan bedien. Al die genoemde plekke in Exodus, Levitikus en Numeri maak deel uit van die Priesterkodex; die meeste kom dit voor in Levitikus en dan nog meer in die besonder binne die Heiligheidswet. Op die verwantskap tussen P en Esegïel het ons reeds gewys en dit is dan ook heel beryklik dat juis Esegïel, van al die profete die enigste is wat hierdie benaming aanwend. Nou word die betrokke perikoop in Josua waarin die begrip 'èzrāḥ voorkom gewoonlik toegeskryf aan die Deuteronomis, maar ons sou tog wel rekening daarmee kan hou, dat die uitdrukking kaggēr ka èzrāḥ, juis omrede van die eenaardige plek waar dit staan in Jos. 8:33, van die priesterhand afkomstig kan wees. Dan sou al die tekste binne dieselfde kader saamgevat kan word. Köhler¹²⁾ onderskei eintlik twee betekenis van 'èzrāḥ, die eerste die wat in die land gebore is sien hy in Ex. 12:19, 48 en Num. 9:14 en die tweede betekenis van „inheemse” of „volburger” ken hy dan toe aan die 'èzrāḥ waar dit in die resterende tekste voorkom. Nou is die oorspronklike betekenis van 'èzrāḥ blykens die stam zrh. een wat deur die land voortgebring is, die inboorling. So gesien slaan dit op die oorspronklike bewoners van Kanaän. Die Kanaäniete was in die eerste plek die 'èzrāḥ. Na die vestiging in Kanaän met die daaropvolgende proses van assimilasië tussen Israel en die vroeëre bewoners en die inheemswording van Israel in Kanaän het die begrip 'n wyer betekenis verkry sodat dit ingesluit het die afstammeling van die oorspronklike inwoners van die land maar netsowel die Israeliete wat in die land gebore en getoë was. Met die uitbreiding en oorheersing van Israel op die duur en die verdwyning van die oorspronklike inboorlinge het 'èzrāḥ aanduiding geword van die in die land gebore Israeliete. Tog skemer die oorspronklike woordbetekenis nog deur op verskillende plekke, die sterkste nog lyk ons in die Numeritekste bv. 9:14 waar heel duidelik onderskei word tussen Israeliete, 'èzrāḥ en gēr, maar ook op ander plekke bv. Lev. 23:24 waar staan kol hā 'èzrāḥ b^é jisrā'ēl en Esegïel 47:22 waar ons lees k^é 'èzrāḥ (hier sonder lidwoord) bibenej jisrā'ēl. The ger is assigned the judicial standing of an 'èzrāḥ, not of a true Israelite.¹³⁾ Dat veral P gebruik maak van hierdie benaming vind wellig sy verklaring daarin dat die gehele betekenisverskuiwingsproses in sy tyd reeds voltrek is en dat die benaming 'èzrāḥ toe reeds so inburger was dat dit die gebore Israeliet adekwaat kon beskryf, sonder vrees dat daar 'n ander betekenis aan die naam 'èzrāḥ geheg kon word.

Pretoria,
Nuwejaar, 1961.

E. S. MULDER.

¹²⁾ Lexicon, ad. loc.

¹³⁾ W. F. Albright, *Archaeology and the religion of Israel*, 1946, p. 210.